

Kenosammal

Långhalsmossa
Amblyodon dealbatus

Uhanalaisuusluokka (IUCN): äärimmäisen uhanalainen (CR)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 1066/2023)

Luonnehdinta

Kenosammal on keskikokoinen, kärkipesäkkeinen lehtisammal, joka kasvaa pieninä tuppaina. Sen puikeat tai lähes vastapuikeat lehdet ovat suippokärkisiä, ja niiden kärkiosan reuna on matala- ja tylppähampainen. Solut ovat isokokoisia. Keskisuoni on kapeahko eikä ulotu lehden kärkeen. Itiöpesäkkeiden esiintyminen on tavallista. Itiöpesäkkeet ovat pitkäperäisiä, nuijamaisia ja sivulle kaartuvia. Nuijasammalilla (*Meesia spp.*) on kenosammalta muistuttavat pitkäperäiset itiöpesäkkeet, mutta lehdet ovat kapean kielimäiset tai kolmiomaiset.

Elinympäristö ja levinneisyys

Kenosammal kasvaa kosteilla kalkkipitoisilla paikoilla, joissa on paljasta ravinteista turvetta, kuten esimerkiksi kalkkiseutujen lähdepurojen reunamilla, tihkupinnoilla, lettorimpien reunamättäiden turpeella, suopelloilla, lyhytikäisesti suo-ojien törmissä, sekä kosteilla varjoisilla kalkkialliiolla ja kalkkisoraikoilla. Suomessa kenosammalen esiintymisalue on hajanainen, lajia esiintyy harvinaisena kalkkialueilla. Nykyesiintymiä on noin 25.

Nykytila ja uhkatekijät

Kenosammalen uhanalaisuus johtuu sopivien elinympäristöjen vähenemisestä ojitusten, kaivostoiminnan, metsänhoidon ja rakentamisen takia. Elinympäristöjen vesitalouteen vaikuttavat toimenpiteet, kuten ojitukset ja vesirakentaminen ovat edelleen lajin pääasiallinen uhka. Kenosammalen tulevaisuus on uhatuin Kiimingissä ja Lapin kolmion alueella. Alle puolet kenosammalen nykyisistä kasvupaikoista on suojeltu.

Hoitosuositukset

Kosteissa elinympäristöissä viihtyvän erityisesti suojeltavan kenosammalen kasvupaikka ja sen lähiympäristö tulisi jätetään ojitusten ja muiden kasvupaikan vesitalouteen vaikuttavien toimenpiteiden ulkopuolelle. Parhaiten kenosammalen säilymisen turvaa laajempi suojelualuerajaus, joka takaa, että sammalen vaati-maa luontaisesti paljastuvaa ravinteista turvetta on jatkuvasti saatavilla. Suokasvupaikkojen vesitalouden turvaamiseen laajempi suojelualuerajaus on paras keino. Monet kenosammalen esiintymistä etenkin Lapin läänin eteläpuolella ovat metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä (lähteiden välittömät lähiympäristöt, letot Lapin läänin eteläpuolella), joiden omi-naispiirteiden muuttaminen on kielletty. Monet kasvupaikoista sopivat METSO-ohjelmaan (puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat, kalkkikalliot). Osa kasvupaikoista kaipaa kipeästi vesitalouden ennallistamista. Sammal saattaisi hyötyä soiden laidunnuksesta. Mikäli luontaista paljaan turpeen syntymistä ei tapahdu, esiintymän säilymiseksi voi olla tarpeen paljastaa turvetta pienialaisesti esim. lapiolla.

Lähteet

- Ulvinen, T. 2009: *Amblyodon dealbatus* – vaarantunut. Teoksessa: Laaka-Lindberg, S., Anttila, S. & Syrjänen, K. (toim.). 2009. Suomen uhanalaiset sammalet. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. S. 21–22. Verkojulkaisuna: <http://hdl.handle.net/10138/38824>
- Ulvinen, T., Syrjänen, K. & Anttila, S. (toim.) 2002. Suomen sammalet -levinneisyys, ekologia, uhanalaisuus. Suomen ympäristö 560: 1-354.

Kuva: Riikka Juutinen, CC-BY-SA-4.0 [Laji.fi](https://www.laji.fi)